

10. szakasz

A Demokrata Alternatív Mozgalmat mint a polgárok egyesületét jegyezzük be az illetékes állami szerveknél.

11. szakasz

Egyesületünk székhelye Titogradban van.

12. szakasz

Amennyiben egyesületünk munkája megszűnne, erről a Végrehajtó Bizottság elnöke köteles tájékoztatni azt az állami szervet, amelynél egyesületünk be van jegyezve, esetleges agyonunkat pedig a Jugoszláv Vöröskeresztnek adományozzuk.

13. szakasz

Alapszabályainkat az alapító közgyűlés lépteti hatályba.

(N. J. ford.)

DEMOKRATA FÓRUM

(Demokratski forum)

---

1. Demokratski forum – Demokrata Fórum

2.3. A Kezdeményező Bizottság Programdeklarációja 1989. december 25-én látott napvilágot (Borba), míg a Politikai deklaráció a Književna reč idei 358. sz.-ban, az Európai deklaráció pedig ugyanott a 360. számban jelent meg. E három deklarációt együtt, külön nyomtatvány formájában is megjelentettük.

4. Lásd az előző pontot

5. A demokrata Fórum nem kapcsolódik egyetlen korábban már létező párt tradíciójához sem. Mindez nem jelenti, hogy küköktatja a hagyományt – az európai gondolkodás azon vonulatait fogja szorgalmazni, amelyek ma is gazdagíthatják a demokratikus gyakorlatot.

6. A szervezet működési módja a lehető legspontánab, ami például azt jelenti, hogy a tagok megtartják a véleménynyilvánítás teljes szabadságát.

7. Végrehajtó Bizottság – 25 taggal.

8. Nincs

9. –

10. Az a minimum, amit a törvény előlát.

11. –

12. –

13. Szabad választásokat – A Demokrata Fórum követelése

A Demokrata Fórum, a fiatal és a középkorú értelmiségiek egyesülete, kérelemmel fordult a Szerb SZK Képviselőházához, hogy írja ki a köztársasági Képviselőházba való idő előtti szabad választásokat, amelyeket az év vége előtt le kellene nyolítani.

A tegnap a tömegtájékoztatósi eszközökkel is ismertetett kérelmükben kéri a Szerb Képviselőházat, hozzon olyan törvényt a politikai szervezetekről, amely mentes lenne az eddigi törvényjavaslat nyilvánvaló hiányosságaitól, amely szavatolná a szabad jelölést és a választási nyilatkozatot, a választási eredmények ellenőrzését. A többi párthoz és alternatív csoporthoz hasonlóan, a Demokrata Fórum is követeli az egyenlő rangú előválasztási kampányt.

A Demokrata Fórum a március végén megtartott alakuló közgyűlésén hangsúlyozta, hogy nem politikai pártként fog működni, nem egy-egy szociális réteghez

fordul, másrészt ismertetni fogja a politikai és közéletben elképzeléseit, és ha szükségesnek tartja, a szabad választásokban támogatni fog egy-egy jelöltet, vagy saját jelöltet állít. (Tanjug)

1990. április 20.

Losonc Alpár
a Végrehajtó Bizottság tagja, s.k.

A DEMOKRATA FÓRUM PROGRAMNYILATKOZATA

A mély politikai és gazdasági válság, amely már évek óta rengeti Jugoszláviát, s ezekben a napokban éri el csúcspontját, hazánk minden polgárát sorsdöntő és megkerülhetetlen kérdések elé állítja. Ezeknek a kérdéseknek a felvetését az utóbbi hónapokban még elodázhatatlanabbá teszi a jaltai megosztottságú Európa összeomlása, amikor Közép- és Kelet-Európa egypártrendszerű rezsimeinek romjain kirajzolódnak az új demokratikus társadalmak körvonalai. Részévé válik-e Jugoszlávia ezeknek a nagy történelmi változásoknak, s elindul-e végre a mélyreható demokratikus reformok útján – a teljes polgári és emberi jogok intézményes elismerése, a szabad választásokon alapuló politikai rendszer, az ellenőrzött hatalomgyakorlás és többpártrendszerű demokrácia, s végezetül a nemzeti közmegegyezés irányában, hogy demokratikus szellemben újíthassuk fel hazánk alkotmányjogi berendezkedését, hatékonyá és elfogadottá téve az ország minden vidéke számára? Vagy épp ellenkezőleg, tovább süllyedünk a nemzeti elkülönülésbe, a megoldhatatlan gazdasági nehézségek megosztottságába, még a mainál is fokozottabban a nemzeti gyűlölködés, a politikai szabadságnélküliség és a szociális reménytelenség országává válunk, mint a tekintélyelvű, egypárti uralom egyik utolsó fellegvára az új, egyre szorosabban egybefűződő demokratikus Európában?

A mai jugoszláv társadalom égető gondjait, de különösen a gazdasági problémákat (hiperinfláció, munkanélküliség, menedzseri hozzá nem értés stb.) a legtöbb ésszel és jóakarattal sem oldhatjuk meg egyik napról a másikra, hanem csak gondos és következetes, több évre szóló politikával; ami pedig a nemzeti kérdéseket illeti, ezeket még a legigazságosabb megoldások mellett is talán majd csak egy vagy két nemzedékváltás után számolhatjuk fel végérvényesen, ha sikerül változtatnunk az emberek érzésvilágán és felfogásmódján. Az egyetlen terület, ahol az igazi reformok gyorsan és eredményesen végrehajthatók, a jugoszláv válság harmadik tűzfészke: a politikai rendszer, amely az uralkodó párt abszolút hatalmán és döntő befolyásán alapszik a politikai és társadalmi határozathozatal minden szférájában. Csakhogy a jogszláv politikai csúcs kétértelmű és ingatag viszonyulása a mélyreható demokratikus reformokhoz – ez a köztársaságként eltérő, és pillanatoként változó magatartás – semmiféle biztos támpontot nem nyújt ahhoz, hogy a nyilatkozatokban elfogadott politikai pluralizmus és szabad politikai szerveződés nem marad pusztán ígéret, s nem alakul át „párt nélküli politikai pluralizmussá”, vagy esetleg az uralkodó párt útítársává szegődött pártok megalakításának szabadságává. Ezért nyíltan ki kell mondani, hogy a fennálló politikai intézmények semmiféle javítgatása és felemás megreformálása nem elégítheti ki a jugoszláv társadalom óriási többségének mélyenszántó demokratikus törekvéseit.

Mindenki, aki nem vakon tekint a körülöttünk levő világba, láthatja, hogy Jugoszláviában az emberek túlnyomó többsége ösztönösen egyetlen politikai célt követ. Ez a cél a demokratikus társadalom, amelyben az emberek minden meggyőződéstől, ideológiától és világnézettől függetlenül *egyenlő szabadságokat* akarnak élvezni minden téren, amelyben tehát megvalósul a szólás és a véleménynyilvánítás szabadsága, az egyesülés szabadsága, a politikai állásfoglalás és a politikai életben való részvétel teljes szabadsága. Ez a három szabadság, amelyet évtizedeken át megtagadott minden egypártrendszerű rezsime

ideológiája és gyakorlata, a politikai demokrácia alapját jelenti: ahol ezek nincsenek meg, ott egyáltalán nem beszélhetünk az emberek szabad akaratáról, hogy egyenrangúan dönthessenek saját sorsukról a társadalomban, hanem csak alattvalói hűségről és kikényszerített lojalitásról lehet szó a fennálló rendhez való viszonyulásban. Ezek a szabadságok azonban csak úgy válhatnak valóban elismertté minden polgár számára, s csak úgy nyilváníthatók sérthetetlen jogukká – nem pedig csupán a kevesek kiváltságává, mint az egy pártrendszerű rezsimekben –, ha a mostani törvényeket és intézményeket alapvetően és messzehatóan megváltoztatjuk. Ezért:

1. A sajtónak és egyáltalán a nyilvános szónak *teljesen szabadnak* kell lennie, ami azt jelenti, hogy a jugoszláv törvényhozásban többé nem maradhat fenn az ún. gondolati bűncselekménynek semmiféle nyílt vagy rejtett formája, s nem állítható semminemű akadály vagy korlát a független lapok (újságok, folyóiratok stb.) kiadása elé.

2. A politikai pártokba vagy szövetségekbe való társulásnak szintén *teljesen szabadnak* kell lenni, ami azt jelenti, hogy legalitásuk nem köthető ideológiai feltételekhez, sem szervezeti követelményekhez – kivéve azokat, akik erőszakot szítanak, minden jugoszláv polgárnak egyenlő joga van arra, hogy politikai meggyőződését nyilvánosan kifejtse és szervezeten képviselje.

3. A hatalomnak *választottnak és leválthatónak* kell lennie, ami azt jelenti, hogy csak a nép bizalmával szerezhető meg a szabad, közvetlen és titkos képviselői választások útján, s abban a pillanatban megszűnik, amikor a választások alkalmával a nép megvonja ezt a bizalmat. Ezenkívül minden közhivatal viselőjét alá kell vetni a demokratikus ellenőrzés klasszikus intézményeinek, ami megköveteli a törvényhozói, a végrehajtoi és a bírósági hatalom elkülönítését, továbbá a végrehajtó szervek felelősségét a képviseleti testületek előtt, a bíróságok függetlenségét stb.

A politikai demokrácia megvalósításával kialakulhat a nyílt vita a jugoszláv társadalom jövőjéről, mentesen minden félelemtől, türelmetlenségtől és előítéllettől, ami elkerülhetetlenül létrejön minden olyan rezsimben, amely ideológiai és politikai tévedhetetlenségre tart igényt; a legfontosabb kérdésekről, amelyek az ország minden polgárát érintik, többé nem lehetne zárt ajtók mögött dönteni, a párt- és államvezetők szűk köreibben; s végül megszűnne a kommunista párt politikai monopóliuma, annak minden messzeható következményével együtt, és befolyása arányba kerülne azzal a bizalommal, naggyobbal vagy kisebbel, amelyet a szavazók körében élvez. Ámde, még ha talán a legfontosabb is, a politikai demokrácia távolról sem elegendő gyógyszer a jugoszláv társadalom súlyos betegségének.

Jugoszlávia ma szegényebb és gazdaságilag távlattalanabb ország, mint amilyen lehetne, ha nem lett volna folyamatosan kitéve a téves gazdasági rendszerek váltakozásának, a „tervgazdálkodástól” egészen a „megállapodásos gazdaságig”. Csakhogy éppen, mert a jugoszláv társadalom ebben a pillanatban távol van a jóléttől, gazdasági rendszere pedig ésszerűtlen, s még csak ezután következik a nehéz és fájdalmas átmenet a hatékony gazdaságba, ez a társadalom nem hunyhat szemet a *szociális igazságosság* követelménye fölött, s nem hagyhatja polgárait, köztük a legkisebb képességűeket és nincsteleneket a saját sorsukra a szabad piacon. Ellenkezőleg, párhuzamosan a tényleges piacgazdaság kialakításával, az igazi konkurencia és vállalkozói szabadság életre keltésével, hozzá kell látni – sok nyugat-európai ország mintájára – az ún. jóléti államok újrafelosztási mechanizmusának bevezetéséhez, ami lehetővé teszi minden egyénnek, hogy ne csak a polgári és személyi szabadságokat élvezhesse, hanem bizonyos szociális jogokban, is részesüljön, noha ezek a jogok egy olyan szegény társadalomban, mint amilyen miénk, nem lehetnek olyan mértékűek, s nem biztosíthatnak minden egyénnek olyan vásárlóerőt, mint például Svédország, Hollandia és Nyugat-Németország esetében. De bármilyen legyen is egy ország gazdasági helyzete, csak ilyen módon, az újrafelosztási intézményrendszer működésbe léptetésével érhető el, hogy a piacgazdaságnak ne legyen erkölcsileg

elviselhetetlen ára, s hogy a társadalom ne hagyja cserben a rászorulókat, hanem hogy a gazdasági ésszerűségben belül, elfogadható mértékben kielégítse igényeiket.

Jugoszlávia történelmére, 1918-tól a mai napig árnyékot vetnek a néha visszafojtott, de mindig jelenlevő nemzeti és vallási torzalkodások, az ebből származó kölcsönös meg nem értések és gyűlölködések, s ezen túlmenően a tragikus vérengzések a második világháborúban. Ez a súlyos örökség a százszorosára fokozza a mai zavaros, helyenként szinte már ellenséges viszonyokat a jugoszláv népek között: a mai Jugoszlávia, még ha nem is lenne mélységes gazdasági és politikai válságban, már csak emiatt is szinte elviselhetetlen lenne a jelenben, s teljesen kilátástalan a jövőben. Azoknak, akik csak a saját jogaikat látják, másokét nem, akik csak a saját indítékaikat ismerik, másokét nem – s ezek ma sokan vannak Jugoszláviában –, nehezen lehet beszélni a *nemzeti türelmességről*. Mégis a minden zsarolás és előfeltétel nélküli, egyenrangú nemzeti dialógus az egyetlen út, amely a nemzeti viszonyok kérdésének megoldása felé vezet Jugoszláviában, s amelyen eljuthatunk az ország új, mindenki számára elfogadható alkotmányjogi berendezkedéséhez. Ennek a párbeszédnek az előfeltétele a jóakarát és az egész országra kiterjedő, minden föderális egységben megvalósuló politikai demokrácia – mert minden egyéb alkotmányjogi megoldás Jugoszláviára, melyből hiányozna a valódi demokrácia legitimitása, amit csak a polgárok minden föderális egységben külön-külön megszervezett szabad véleménynyilvánítása útján lehet megszerezni, semmivel sem lenne jobb azoknál, amelyek az uralkodó párt akaratával kényszerítettek ki a háború utáni jugoszláv alkotmányokban.

Azzal a meggyőződéssel, hogy a *politikai demokrácia, a szociális igazságosság és a nemzeti türelmesség* eszméinek életre keltése ma nélkülözhetetlen szükségyszerűség az országban, a polgárok szabad ténykedésének formájaként megalapítását kezdeményezzük a Demokrata Fórumnak, amely mindenekelőtt a radikális demokratikus reformokért száll síkra, de idővel megfogalmazza majd saját válaszait a jugoszláv társadalom más nyitott kérdéseire is, azokra, amelyek a gazdasági reformra és a szociális politikára vonatkoznak, s a gazdasági ésszerűség és a szociális méltányosság egyensúlyát követelik meg, de azokra is, amelyek az alkotmányjogi berendezkedéssel, a jugoszláv népek közötti viszonyokkal és hazánk nemzetközi helyzetével kapcsolatosak.

A Demokrata Fórum tehát nem kíván politikai pártként működni, és nem fordul egyik vagy másik szociális réteg felé sem, hogy megfogalmazza annak érdekeit. Eszméit azonban nyíltan képviselni kívánja a közéletben és a politikai nyilvánosság előtt, s – amennyiben ezt célszerűnek ítéli meg – a szabad választásokon támogatni fog bizonyos jelölteket, esetleg maga is jelölteket állít.

A Demokrata Fórum emellett együttműködést igyekszik kiépíteni azokkal a mozgalmakkal és szervezetekkel Jugoszláviában és Kelet-Európában, amelyeknek tevékenységében szintén előtérbe kerülnek a politikai demokrácia, a szociális igazságosság és a nemzeti türelmesség eszméi, s ennek az együttműködésnek elvi jelentőséget tulajdonít. Mert, függetlenül az egyes országok különböző művelődési és szociális hagyományaitól, ezek az eszmék mindenütt ugyanannak az általános szellemi állásfoglalásnak teremtenek politikai keretet: annak a polgári humanizmusnak, amely az egypártrendszerű rezsimek legsötétebb, totalitárius napjaiban is, rejtett módon összekapcsolta az európai kultúrákat és szellemileg életben tartotta az akkor még elképzelhetetlen, ma azonban már újra megtalált európai értéket.

Belgrád, 1989. december 23.

(N. J. ford.)